

ILIAS

Inclusief Leiderschap in
het Aanmoedigen van
Samenwerking

INTERNATIONALE
CONTEXT

De context in de basisvoorzieningen
bij de internationale ILIAS-partners

ECEC-context in Italië

Italië kent een gedecentraliseerd ECEC-systeem (ECEC staat voor *Early Childhood Education and Care*, waarmee alle basisvoorzieningen voor jonge kinderen worden bedoeld) waarin vooral het lokale beleid een cruciale rol speelt. Dat heeft een aantal implicaties: er zijn grote verschillen tussen de regio's in het aantal ECEC-voorzieningen (toegankelijkheid), en er zijn grote verschillen in kosten (ongelijkheid). Deze subsidiariteit heeft het voordeel dat men in regio's en lokale besturen goed kan inspelen op de lokale noden (contextualisering is mogelijk), maar dat er een kwaliteitskloof bestaat tussen regio's en gemeenten.

De Italiaanse ECEC-context kent momenteel een belangrijke transitie. Op 13 april 2017 werd een wet goedgekeurd die van het Italiaanse ECEC-systeem (0 tot 6 jaar) een geïntegreerd systeem moet maken, onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Onderwijs. Italië evolueert van een gesplit systeem (zoals in Vlaanderen) naar een geïntegreerd systeem waar kinderopvang en kleuterschool samengaan. Verschillende regio's zitten momenteel in een overgangsfase om deze wet in de praktijk om te zetten via *preservice-* en *inservicetraining* (respectievelijk de initiële opleidingen en de permanente vorming, bijscholing ...), de dagelijkse routines aanpassen, de werkomstandigheden herbekijken ... Eén van de zaken die aangepast worden, is het opleidingsniveau van de professionals: dit wordt bachelorniveau voor alle basismedewerkers¹. Dit zijn zeer boeiende evoluties om te volgen.

Emilia Romagna² is, samen met andere Noordelijke regio's, zeker een van de regio's die nationaal en internationaal wordt erkend vanwege de hoge kwaliteit van de ECEC-voorzieningen. Eén van de belangrijkste inspiratiebronnen uit ECEC, zowel in Italië als internationaal, is Loris Malaguzzi³. Als pedagogisch coach in Emilia Romagna was hij de bezieler van de pedagogiek van de '100 talen'. Aan de hand van zijn voorbeeld begonnen veel Italiaanse regio's een systeem van 'pedagogisch coaches' te ontwikkelen en zetten ze sterk in op het pedagogisch documenteren⁴. Door dit systeem van **pedagogisch coaches / coördinatoren** werkt in elke ECEC-voorziening een verantwoordelijke voor de kwaliteit van de ECEC-voorzieningen. Ze hebben als taak het reflectieproces bij alle medewerkers over hun eigen praktijk aan te zwengelen en er op die manier voor te zorgen dat alle medewerkers bijdragen tot kwaliteitsvolle ECEC. Deze coaches/coördinatoren zijn ook in een netwerk verbonden, waarin zij elkaar steunen, werken vanuit hetzelfde pedagogisch raamwerk, inspirerende praktijken delen ...

¹ European Commission/EACEA/Eurydice (2019).

² Waar FRC, de Italiaanse transnationale partner, gelegen is.

³ Malaguzzi, L. (Ed.) (1972). *La gestione sociale nella scuola dell'infanzia*. Roma: Editori Riuniti. <https://vbjk.be/storage/files/441bc15b-75bc-46bf-bcbf-80d7fee25c9d/artikel-de-pedagogische-visie-van-loris-malaguzzi.pdf>

⁴ Zie <https://vbjk.be/nl/publicaties/documenteren-voor-jonge-kinderen#:~:text=Pedagogisch%20documenteren%20komt%20daarbij%20goed,hets%20team%20en%20de%20buurt>

Uitdagingen in de Italiaanse ECEC-context

Personeelstekort, behoefte aan meer diversiteit in ECEC-teams

In Italië hebben de ECEC-voorzieningen een tekort aan personeelsleden, net zoals in Vlaanderen. Bovendien is het personeelsbestand aan het **verouderen**, een probleem dat bijna alle Europese onderwijssystemen gemeen hebben: slechts 33,6% van de professionals is jonger dan 40 jaar. Italië, met slechts 10% onder de 40 jaar, is het land met de 'oudste' professionals in Europa.

ECEC en onderwijs in Italië worden ook gekenmerkt door een grote **genderongelijkheid**. Deze cijfers hebben betrekking op de deelname van mannen aan verschillende onderwijsniveaus:

- ECEC-voorzieningen: 0,7%
- Basisschool: 3,6%
- Secundair onderwijs: 22%
- Hoger onderwijs: 66%

Beperkte samenwerking tussen een diversiteit aan ECEC-professionals

In de kinderdagverblijven werken kinderbegeleiders, in de kleuterscholen kleuterleerkrachten. Elk hebben ze een ander statuut, een andere vooropleiding, verloning ... In het nieuwe geïntegreerde systeem moet dit aangepast worden, en dat is geen evidentie en vraagt tijd. Bovendien moeten beide 'teams' **op elkaar afgestemd** geraken: qua pedagogische visie en continuïteit, didactische aanpak ... Daarom is er nood aan het samenbrengen van beide profielen en aan een betere samenwerking tussen een diversiteit aan ECEC-professionals. Hierin spelen onder meer de pedagogisch coördinatoren een belangrijke rol. Deze uitdaging past helemaal binnen het ILIAS-traject.

ECEC-context in Kroatië

Sinds 1997 heeft Kroatië een **geïntegreerd ECEC-systeem** voor kinderen vanaf 6 maand tot 6 (7) jaar. Specifiek voor het Kroatische ECEC-systeem is de verplichte 250 uur in het jaar voor het leerplichtonderwijs.

Het ECEC-beleid in Kroatië is zich langzaam aan het hervormen richting **hogere kwaliteit** van het onderwijs en gelijkheid in onderwijskansen voor iedereen. Sinds 2015 is er een nationaal curriculum, dat uitgaat van drie domeinen (1) het kind als individu, (2) het kind in interactie met anderen (familie, andere kinderen, de directe omgeving, de voorziening, de lokale gemeenschap), en (3) het kind en de wereld. Het nationale curriculum vertrekt vanuit een holistische visie en een educare-visie waarbij zowel leren als welbevinden centraal staan. Elke voorziening is verantwoordelijk voor de eigen visie, en dit in lijn met het nationale curriculum.

ECEC-voorzieningen worden gemanaged en gefinancierd door het **lokaal beleid**; het Ministerie van Wetenschap en Onderwijs is verantwoordelijk voor het nationale curriculum.

De staf in ECEC-voorzieningen in Kroatië bestaat uit: leerkrachten (*practitioners*), verpleegkundigen, pedagogen, psychologen, 'special needs'-(zorg)leerkrachten, logopedisten ... Alle *practitioners* hebben minimaal een bacheloropleiding gevolgd.⁵ *Continuous professional development* (CPD) is verplicht en hiervoor worden kindvrije uren voorzien.⁶ Voor nieuwe medewerkers is een stageperiode verplicht. Hoewel er geen assistenten werkzaam zijn, wordt er wel vaak in duo's gewerkt, met minimaal een overlap van 2 uur.⁷

Uitdagingen in de Kroatische ECEC- context

Kroatië is een van de EU-landen met het **laagste percentage kinderen** dat in ECEC-voorzieningen is ingeschreven. Kinderen die niet bereikt worden, zijn vooral kinderen die in armoede leven of deel uitmaken van kwetsbare groepen.⁸ Inzetten op het recht op kwaliteitsvolle ECEC is dan ook één van de belangrijkste uitdagingen.⁹

Ook de **samenwerking met ouders** wordt als een belangrijke uitdaging vermeld voor de ECEC-professionals.¹⁰

Zoals hierboven beschreven is het **opleidingsniveau van ECEC-professionals** in Kroatië hoog. Toch geven de professionals aan nood te hebben aan meer expertise en vertrouwen in het werken met kinderen die in kwetsbare situaties opgroeien. Ook geven ze aan meer nood te hebben aan ondersteuning vanuit hun professionele omgeving.¹¹

⁵ European Commission/EACEA/Eurydice (2019).

⁶ Sharmahd, N., et. al. (2017).

⁷ SEED Project Consortium (2018).

⁸ European Commission/EACEA/Eurydice (2019).

⁹ Schreyer, I. & P. Oberhuemer (2017).

¹⁰ SEED Project Consortium (2018).

¹¹ Schreyer, I. & P. Oberhuemer (2017).

We beschreven hierboven dat elke basisedwerker verplicht is om deel te nemen aan CPD en dat er hiervoor, in vergelijking met andere Europese landen, ruimschoots kindvrije uren voorzien zijn. Toch worden deze **CPD-meetings** niet altijd ten volle benut en wordt tijdens teammeetings meer vergaderd over praktisch-organisatorische kwesties in plaats van over pedagogische kwaliteit. Daarenboven wordt er niet steeds verwacht dat de afspraken ook geïmplementeerd worden in de praktijk, en is er zelden een follow-up. Gelukkig, onder meer door de ondersteuningstrajecten van SbS Kroatië, verandert deze cultuur van isolement naar een cultuur van **professionele leergemeenschappen**, waarbij samenwerking tussen teamleden gevalideerd wordt. Ook in het *National Curriculum for Early and Preschool Education (2014)* wordt het belang van het creëren van professionele leergemeenschappen (PLC's) onderstreept, om professionals aan te moedigen kennis en ervaringen uit te wisselen.¹²

Een laatste uitdaging in Kroatië is het gebrek aan een **formele aanpak** in het ondersteunen van **ECEC-leidinggevenden**. Het Kroatische bureau voor Onderwijs en Lerarenopleiding voert verschillende eendaagse opleidingen uit voor schooldirecteuren, gericht op management en wettelijke verantwoordelijkheden.

¹² Sharmahd, N., et. al. (2017).

ECEC-context in Slovenië

Slovenië heeft een **geïntegreerd systeem** van ECEC-voorzieningen voor kinderen van 0 tot 6 jaar, dat valt onder het Ministerie van Onderwijs, Wetenschappen en Sport. Het ministerie bepaalt de ECEC-wetgeving en het ECEC-curriculum, dat in 1999 werd geïntroduceerd. Het nationale curriculum bevat brede doelen en vertrekt vanuit een holistische visie. Het lokaal beleid is verantwoordelijk voor het aanbieden van voldoende ECEC-plaatsen en de implementatie van het nationale curriculum. Opmerkelijk is het gegeven dat het lokaal beleid verplicht is om ECEC-plaatsen voor elk kind te garanderen: ouders hebben het recht om hun kind in te schrijven in een voorschoolse voorziening.

In het Sloveense ECEC-systeem werken **verschillende professionals samen op de werkvloer**. Een *preschool teacher* en een assistent begeleiden samen een groep kinderen. Een *preschool teacher* heeft minstens een tweejarige vervolgopleiding, een bacheloropleiding in *preschool education* of een masteropleiding in *preschool education* of een ander domein (pedagogie, menswetenschappen, sociologie) met een specialisatie in onderwijs. Assistenten hebben een diploma hoger secundair onderwijs in *preschool education* of algemeen hoger secundair onderwijs gevolgd mits ze slagen voor een cursus over werken met jonge kinderen. In gebieden met veel Romakinderen is er een Roma-assistent tewerkgesteld zowel in voorschoolse voorzieningen (0 tot 6 jaar) als in basisonderwijs. Opmerkelijk is dus dat de *preschool teacher* hoogopgeleid is en dat ook voor assistenten CPD verplicht is. Dit is een uitzondering in Europa¹³. Net zoals in Kroatië, is in Slovenië een stageperiode voor nieuwe medewerkers verplicht (ook voor assistenten).

In Slovenië is reeds veel geïnvesteerd in een **systeem van permanent leren voor het voltallige ECEC-team**. Een belangrijke doelstelling is het **waarderen en benutten van teamdiversiteit**. Er wordt bijvoorbeeld gewerkt met teamintervisies waar casussen, observaties of video-opnames worden besproken en met gezamenlijke planningsmomenten. Er is personeelstijd voorzien voor deze activiteiten. Slovenië is één van de weinige Europese landen die expliciet personeelstijd voorziet voor de volledige staf, inclusief de assistenten, voor samenwerken en gezamenlijke leeractiviteiten. Assistenten en leerkrachten hebben **kindvrije uren** die worden gebruikt om samen activiteiten te plannen, voor te bereiden en te evalueren. Dit geeft een team de mogelijkheid om gezamenlijk te groeien en de aanwezige diversiteit in teams (zowel op vlak van vooropleiding als op vlak van sociale en etnisch-culturele achtergrond) ten volle te benutten.

Uitdagingen in de Sloveense ECEC-context

Ondanks het feit dat er nationale regelgeving is die de professionele ontwikkeling van het gehele personeel bevordert, zijn er grote verschillen tussen ECEC-voorzieningen. Hierbij spelen **schoolleiders** een cruciale rol. Sommige leidinggevendenden kiezen er bijvoorbeeld voor

¹³ European Commission/EACEA/Eurydice (2019).

om enkel de *preschool teacher* een CPD te laten volgen, maar niet de assistenten. Anderen voorzien onvoldoende kindvrije uren, waardoor kritische reflectie met alle teamleden geen prioriteit heeft. Ook worden Roma-assistenten niet altijd betrokken in CPD-activiteiten of teammeetings. Voor de Sloveense ILIAS-partner ERI is het duidelijk: de rol van leidinggevenden is fundamenteel in het opzetten van een lerende cultuur tussen alle medewerkers. Het voldoende ondersteunen zodat hun competenties in het uitbouwen van een leercultuur versterkt worden, is dan ook essentieel en ligt in de lijn met de ILIAS-doelstellingen.

Daarnaast vermeldt ERI nog enkele extra uitdagingen:

- Nood aan extra besef van het belang van **proceskwaliteit** in ECEC-voorzieningen: de algemene overtuiging is dat Sloveense ECEC van hoge kwaliteit is, maar er is onvoldoende besef dat er twee aspecten zijn van kwaliteit: structureel en procesmatig;
- Ondersteuning van de professional als een **reflectieve beoefenaar**, ondersteuning in het uitdenken van zijn/haar rol in een kindgerichte benadering;
- Bewustwording creëren dat alle medewerkers bijdragen aan de kwaliteit van de ECEC-voorzieningen, door een **inclusieve leercultuur** te creëren;
- **Ouders** meer betrekken als partners.